

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 09.09.2014 i Oslo tingrett, 9. september 2014
Saknr.: 14-029823TVI-OTIR/02
Dommer: Tingrettsdommer Grete Hillestad Hoff
Saken gjelder: Krav om erstatning

Fellesforbundet For Sjøfolk

Advokat Erik Råd Herlofsen

mot

Staten v/næringsdepartementet

Advokat Erik Bratterud

DOM:

Innledning:

Saken gjelder krav om erstatning fra staten for saksomkostninger Fellesforbundet for sjøfolk (FFFS) pådro seg i sak i det norske rettsystemet (Kystlink-saken) og i etterfølgende klagesak for Den europeiske sosialpakt. Tvistetemaet i saken var aldersgrense for bortfall av stillingsvern. Saken ble tapt i alle rettsinstanser i Norge, mens FFFS vant frem i Den europeiske sosialpakts avgjørelse i Strasbourg som enstemmig kom til at Norge hadde krenket Europarådets konvensjon om sosiale rettigheter.

Høyesterett kom til at saksomkostnader ikke skulle ilegges for noen instans. Dette innebar at FFFS dekket egne saksomkostnader. De måtte også dekke egne kostnader til saken for Den europeiske sosialpakt. Etter at de vant frem i Strasbourg var FFFS i dialog med staten for å få erstattet saksomkostnadene. De lyktes ikke, og den 17. februar 2014 mottok retten stevning fra FFFS (saksøker) mot staten (saksøkt) med påstand om at staten v/Næringsdepartementet dømmes til å betale erstatning etter rettens skjønn. Staten innga tilsvar i rett tid og påsto seg frifunnet. Det ble opplyst at departementet nå heter Nærings- og fiskeridepartementet.

Det har deretter pågått skriftlig saksforberedelse frem til hovedforhandlingen, som ble avholdt 2. september 2014. Partene møtte og daglig leder i FFFS avga forklaring. Det ble ellers foretatt de dokumentasjoner som fremgår av rettsboken.

Nærmere om sakens bakgrunn:

FFFS er en frittstående og politisk uavhengig fagforening for sjøfolk. Foreningen ble stiftet 21. oktober 2000 og het opprinnelig Seilende oljearbeideres forening. I dag har de vel 1500 medlemmer og er en alternativ fagforening, blant annet til Norsk sjømannsforbund. De har bistått sine medlemmer som partshjelper i flere saker, blant annet Kystlinksaken som verserte for retten fra 2008.

Sjømannsloven av 1975 § 19 punkt 1 sjette ledd inneholdt en bestemmelse om at det alminnelige stillingsvern for sjøfolk bortfalt ved fylte 62 år. EU-direktiv 2000/78 forbyr aldersdiskriminering, og fra 1. mars 2007 ble direktivet implementert i sjømannsloven kapittel II A med overskrift "Forbud mot diskriminering". Aldersgrensen på 62 år ble imidlertid opprettholdt etter følgende vurdering i Ot.prp. nr. 85 (2005-2006) Om lov om endringer i sjømannslov 30. mai 1975 nr. 18 side 13:

"Sjømannsloven § 19 nr. 1 sjette ledd forstås slik at en sjømann er vernet mot oppsigelse på grunn av alder før fylte 62 år. Rett til sjømannspensjon oppnås allerede ved fylte 60 år. Det foreligger imidlertid ingen pliktmessig avgangsalder etter sjømannsloven. Til sammenligning kan nevnes at Arbeids- og sosialdepartementet i forhold til den generelle aldersgrense på 70 år konkluderte med at den kan videreføres uten å stride mot diskrimineringsforbudet. Det er hensyn som taler for at det samme skal legges til grunn i forhold til sjømannslovens grense på 62 år. På bakgrunn av yrkets art og de belastninger dette medfører, synes det naturlig at det opereres med en lavere aldersgrense. Det forhold at man oppnår rett til sjømannspensjon ved 60 år og derfor er økonomisk uavhengig taler for at grensen på 62 år ikke er i strid med direktivet. Forskjellsbehandling på grunn av alder før fylte 62 år vil derimot være et brudd på direktivets diskrimineringsforbud."

Spørsmålet som ble behandlet både i de tre norske rettsinstansene og i Den europeiske sosialrettskomite i Strasbourg var om norske myndigheter hadde rett i at aldersgrensen på 62 år for sjøfolk var forenlig med diskrimineringsbestemmelsene lovens nye kapittel II A.

Høyesterett (Rt. 2010 side 202) kom i sin drøftelse til at domstolen ikke bare kunne legge sjømannslovens bestemmelse om 62 år til grunn for sin avgjørelse, men at de måtte "vurdere spørsmålet på selvstendig grunnlag på bakgrunn av de samme rettskilder som ville gjelde dersom spørsmålet hadde blitt forelagt EF-domstolen." (Avsnitt 56)

Høyesterett delte seg 4-1. Flertallet så på spørsmålet som tvilsomt, men kom i avsnitt 70 til at "det bør vises en særlig tilbakeholdenhet med å sette til side den vurdering som lovgiver ved samme anledning gjorde da bestemmelsen i § 19 nr. 1 sjette ledd ble opprettholdt".

I avsnitt 71 står det videre:

"Jeg er på denne bakgrunn kommet til at aldersgrensen for oppsigelsesvernet for sjøfolk på 62 år ikke strider mot artikkel 6 nr. 1 i direktiv 2000/78."

Flertallet fant i tillegg til at sjømannsloven § 19 nr. 1 sjette ledd om fratreden ved 62 år verken stred mot menneskerettskonvensjoner som Norge er bundet av eller artikkel 26 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.

En dommer dissenterte og kom til at oppsigelsen var aldersdiskriminerende. Han oppfattet det slik at de nye reglene om vern mot blant annet aldersdiskriminering minst skulle være på høyde med direktivet.

I avsnitt 91 skriver han følgende:

"Jeg har – ikke minst ut fra den betydelige frihet lovgiver må ha på dette feltet – vært i adskillig tvil. Men jeg finner å måtte legge avgjørende vekt på at man ved lovendringen i 2007 ikke foretok en oppdatert og samlet vurdering av behovet for en så lav grense som 62 år. Det foreligger da ikke noe tilfredsstillende grunnlag for å kunne konkludere med at aldersgrensen også i dag tjener legitime hensyn og er egnet, nødvendig og forholdsmessig."

Saksøker var enig med mindretallet i Høyesterett, og forsøkte å få saken inn for Den europeiske menneskerettighetsdomstol. Etter at de ikke fikk saken inn der ble klage mot staten til Den europeiske sosialpakt innlevert 27. september 2011. Den europeiske sosialpaktens bestemmelser inneholder regler i artikkel 1 om retten til arbeid og artikkel 24 som omhandler rett til vern i saker som gjelder avslutning av ansettelsesforhold.

Komiteen ga enstemmig FFFS medhold i at den norske aldersgrensen på 62 år innebar et brudd på reglene om aldersdiskriminering i det den var både usaklig og uforholdsmessig.

Samtidig som saken var bragt inn for Den europeiske sosialpakt arbeidet myndighetene i Norge for å endre bestemmelsen ved utarbeidelse av ny skipsarbeidslov som trådte i kraft 20.

august 2013. I § 5-12 i denne loven er aldersgrensen hevet til 70 år. I NOU 2012:18 Rett om bord s.162 drøftet utvalget Kystlinkdommen og skrev følgende:

"Selv om resultatet ble at aldersgrensen sto seg, viser dommen at det er tvilsomt om det i dag er særlige forhold i skipsfart som tilsier en generell lavere aldersgrense i skipsfart. Dommen er dessuten klaget inn for komiteen som håndhever Sosialpakten. Det er derfor en mulighet for at aldersgrensen allikevel vil anses å være i strid med internasjonale regler."

Myndighetene i Norge besluttet således å endre aldersgrensen før avgjørelsen i Strasbourg forelå, og unngikk på den måten en advarsel for brudd på Europarådets konvensjon om sosiale rettigheter.

Saksøkers anførsler:

Sakens tema er om staten er erstatningsansvarlig for de faktiske kostnader FFFS ble påført som partsmedhjelper i Kystlink-dommen og/eller påløpte kostnader som klager i saken i Den europeiske sosialrettskomite, der FFFS fikk medhold i at staten hadde opptrådt konvensjonsstridig.

Saken har versert i rettsapparatet i mange år, og det er urimelig at FFFS i en slik situasjon må ta hele regningen alene. Spørsmålet som nå er løst gjelder et meget viktig og beskyttelsesverdig område. Det vises blant annet til at retten til arbeid er vernet i Grunnloven § 110 der det heter:

"Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring."

Myndighetene oppfylte ikke sine forpliktelser etter Grunnloven i dette tilfellet, da de unnlot å endre sjømannslovens aldersbestemmelse. Av begrunnelsen i Ot.prp. nr. 18 (2005-2006) fremgår at de trodde de var innenfor regelverket. Etter flere år ble det slått fast at slik var det ikke.

Det ansvarsbetingende forhold er basert på at staten gjorde feil i dette tilfellet. Senest i 2007 skulle de ha hevet lovens øvre aldersgrense på 62 år. Det har kostet mye å få rettet opp den feil som ble begått fra myndighetenes side. Det må være rimelig at staten tar konsekvensene av sine rettslige standpunkter. Det er mer naturlig at samfunnet betaler omkostningene enn at enkeltpersoner som rammes skal bære tapet.

Prinsipalt anføres at statens ansvar i dette tilfellet følger av det alminnelige norske ulovfestede objektive erstatningsansvar for statens feilaktige rettsanvendelse. Det vises her til flere dommer, spesielt Reitgjerde-dom II i Rt. 2005 side 1365, Advokatbevillings-dommen i 1987 side 1495, Finnanger II-dommen i Rt. 2005 side 416 og Furunkulose-dommen i Rt. 1992 side 453. Det vises også til Vangen-dommen i Rt. 2010 side 291 hvor Høyesterett uttalte at det: "kan anføres at de organer som er satt til å håndheve loven, bør være nærmest til å vurdere hvor langt lovhjemmelen rekker. De omkostninger som borgerne blir påført ved at myndighetene tar feil av hvor langt lovhjemmelen rekker, vil ha karakter av "driftsomkostninger" ved myndighetsutøvelsen, og det kan anføres at slike omkostninger bør bæres av samfunnet, og ikke av det enkeltindivid som tilfeldig blir rammet."

Høyesterett kom i den saken riktignok til at det ikke forelå objektivt ansvar for kommunen innenfor plan- og bygningsretten, men viste til at det på andre områder, når det gjør seg gjeldende særlige hensyn, kan foreligge objektivt ansvar. I vår sak dreier det seg om arbeidsrett, der staten urettmessig har utestengt eldre arbeidstakere fra sitt arbeid. Retten må vurdere om ikke dette er et tilfelle der det gjør seg gjeldende slike særlige hensyn som kan føre til objektivt ansvar. Vangen-dommen kan i et hvert fall ikke tas til inntekt for at staten ikke i noe fall kan ilegges objektivt ansvar for feil rettsanvendelse. Det vises til Bent Liisbergs artikkel i tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett 2010 side 282 – 318.

Subsidiært anføres at staten er erstatningsansvarlig på subjektivt grunnlag som følge av arbeidsgiveransvaret etter skadeserstatningsloven § 2-1. Det fremgår av Vangen-dommen at det offentlige har et strengt ansvar for feil lovforståelse. Det fastslås der at rettsvillfarelsen må være unnskyldelig hvis det offentlige skal gå fri for ansvar. Det er også slik at en skadevoldende unnlattelse kan føre til ansvar.

Vilkåret for ansvar etter § 2-1 er at det er utvist uaktsomhet fra skadevolders side. Hva som er uaktsomt kan variere etter hva slags virksomhet det dreier seg om. Etter ordlyden i § 2-1 skal det tas hensyn til "om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt". I følge Lødrups lærebok i erstatningsrett 6. utgave side 218 tar dette særlig sikte på det offentliges ansvar. I vårt tilfelle tok det offentlige feil. Til og med Høyesterett tok feil. Norge er forpliktet til å følge de lover de har implementert. Det gjorde de ikke i vårt tilfelle.

Atter subsidiært anføres at staten er erstatningsansvarlig på subjektivt grunnlag basert på det ulovfestede organansvaret. Det vises til Ot.prp. nr. 48 (1965-1966) Om lov om skadeserstatning i visse forhold punkt 1 – "Juridiske personers ansvar for skade voldt av sine organer". Her heter det blant annet:

"Går en over på det offentliges ansvar, synes det klart at vedtak av Kongen i statsråd må tilregnes staten. Det samme gjelder vedtak av Stortinget og trolig også avgjørelser av Høyesterett ...".

Både Nils Nygaard, Lødrup og Bjørn Engstrøm refererer til dette som statens organer.

Det foreligger en påregnelig årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og tapet, og tapet er dokumentert ved fremlagte bilag. Når staten, senest i 2007, opprettholder en konvensjonsstridig aldersgrense som gir rederiene ensidig adgang til å nekte sjøfolk over 62 år å arbeide, må det forventes at noen sjøfolk vil bestride den norske lovgivningen, eventuelt i samarbeid med sin fagforening. Det var det som skjedde i nærværende sak og FFFS ble derved påført direkte kostnader, først ved Kystlinksaken og deretter i klagen til Den europeiske sosialpakt.

FFFS har hatt direkte utlegg på kr 928.557,50 og anslår egeninnsatsen til kr 250.000,-. Samlet krav begrenses oppad til 1,2 millioner kroner. Det er ikke grunnlag for reduksjon i kravet på grunn av skadelidtes medvirkning eller eventuelt unnlatt tapsbegrensning.

Saksøkerens påstand:

1. Staten v/Nærings- og fiskeridepartementet dømmes til å betale erstatning fastsatt etter rettens skjønn begrenset oppad til 1,2 millioner kroner.
2. Staten v/Nærings- og fiskeridepartementet dømmes til å betale sakens omkostninger.

Saksøktes anførsler:

Staten er ikke erstatningsansvarlig for kostnader FFFS pådro seg i forbindelse med Kystlink-saken for norske domstoler og klage til Europarådets sosialrettkomite.

Bakgrunnen er at det ikke foreligger ansvarsgrunnlag.

Saksøker har anført at lovgiver skulle ha opphevet eller endret aldersgrensen på 62 år som gjaldt i den tidligere sjømannsloven § 19 da EU-direktiv 2000/78 (rammedirektivet mot diskriminering) ble innført i norsk rett. Det er et spørsmål om det også anføres som et alternativt eller supplerende forhold at staten unnløt å oppheve eller endre 62-års aldersgrensen etter at Norge hadde ratifisert den Europeiske sosialpakt.

Det er de norske reglene som er påberopt som grunnlag for erstatning. Retten er enig i at verken EØS-rettslige erstatningsregler eller eventuelle erstatningsregler utledet av Sosialpakten kommer til anvendelse i saken. Ansvarsgrunnlaget må derfor finnes i nasjonal rett.

Etter statens oppfatning eksisterer det ikke noen alminnelig regel om objektivt ansvar for staten for slike forhold som saksøker påberoper. Høyesterett har kommet til at staten i særlige tilfelle kan ilegges objektivt erstatningsansvar for ulovhjemlede forvaltningsvedtak, jf. Rt. 1987 side 1495 (Reitgjerde-dommen) og Rt. 2005 side 416 (Advokatbevillingssaken). Disse reglene kommer imidlertid ikke til anvendelse i nærværende tilfelle. De omfatter ikke statens lovgivende og dømmende makt. Dette kommer klart frem i Vangen-dommen i Rt. 2010 side 291 avsnitt 28-32. Det vises også til Viggo Hagstrøms artikkel i Lov og Rett 2010 side 285: "Exit objektivt ansvar for ugyldige forvaltningsvedtak".

Uansett gir ikke reglene om erstatningsansvar for ugyldige forvaltningsvedtak anvisning på objektivt ansvar. Det vises her til Vangen-dommen avsnitt 33 og 34 der dette drøftes, og der Høyesterett slår fast følgende:

"Ut fra den rettspraksis som foreligger, må det legges til grunn at det ikke gjelder noen generell regel om objektivt ansvar for ulovhjemlet myndighetsutøvelse."

Høyesterett begrunner dette med at det ikke er nødvendig med rent objektivt ansvar for å gi borgerne en tilfredsstillende beskyttelse fordi borgerne i alle fall er beskyttet av det offentliges arbeidsgiveransvar. Hagstrøm slår i sin artikkel fast at Høyesteretts uttalelser, som gjaldt spørsmål om en kommunes erstatningsansvar etter å ha fattet et ugyldig vedtak, også har gyldighet for staten.

Høyesterettsdommer Jens Edvin A. Skoghøy, som var førstevoterende i Vangen-dommen, har i artikkel i Lov og Rett 2011 side 255 flg. uttalt følgende:

"Dersom det ikke finnes særlig hjemmel for annet, må erstatningskrav mot det offentlige for ugyldig forvaltningsvedtak bygge på det alminnelige arbeidsgiveransvar (eventuelt organansvar). I Rt. 2010 side 291 A (Vangen-saken) er det lagt til grunn at dette også gjelder ved brudd på EMK). Spørsmålet om ansvarsgrunnlag ved grunnlovsbrudd har hittil ikke kommet på spissen."

Særreglene om statlig erstatningsansvar for brudd på EØS-avtalen og EMK ville vært overflødige dersom det gjaldt en alminnelig regel om objektivt ansvar for folkerettsbrudd. I følge Halvard Haukeland Fredriksen/Gjermund Mathisen EØS-rett 2012 side 292 er ansvarsvilkårene for statens erstatningsrett for brudd på EØS-retten:

"i korthet at den overtrådte EØS-regelen må ha til formål å tillegge private "rettigheter", at det foreligger "direkte årsakssammenheng" mellom overtredelsen og det tapet skadelidte er påført og at overtredelsen er "tilstrekkelig kvalifisert".

Det presiseres at bruddet må være "åpenbart og grovt". Dette er nærmere utdypet i dom i Rt. 2005 side 1365 (Finnanger II-dommen) avsnitt 61:

"Slik jeg leser dette, fremgår det klart at dersom medlemsstatene er gitt en skjønnsmyndighet av politisk/økonomisk art ved gjennomføring av direktivet, ligger terskelen for ansvar høyt."

En alminnelig regel om objektivt ansvar for folkerettsbrudd ville forskyve maktfordelingen mellom regjering og Storting, og uthule det dualistiske prinsipp. I utgangspunktet er det slik at norsk rett går foran folkeretten. Norske myndigheter sørger så for å foreta nødvendige endringer.

Staten kan heller ikke ilegges ansvar på subjektivt grunnlag. Det er ikke begått noe rettsbrudd eller feil fra myndighetenes side. Norge var ikke forpliktet til å innføre rammedirektivet mot diskriminering, men innførte det frivillig. Ved Høyesteretts dom i Rt. 2010-202 (Kystlink) ble det endelig avgjort at 62-års alder var forenlig med innføringen av rammedirektivet i norsk rett.

Den europeiske sosialpakt ble ratifisert men ikke inkorporert. Lovgiver står fritt til å bestemme om og hvordan folkerettslige forpliktelser skal gis internrettslig virkning. I Ulfstein/Ruud: Innføring i folkerett 3. utgave side 57 refereres fra dom i Rt. 2000 side 1811 (Finnanger I-dommen):

"Det er lovgiver som har til oppgave å gjennomføre direktivene i norsk rett og som må rette opp eventuelle feilvurderinger som senere blir fastslått. Domstolen kan ikke avgjøre saken ut fra en hypotese om hva de øvrige statsmakter vil foreta seg når det er avklart at det foreligger motstrid."

I Finnanger II-dommen i Rt. 2005 side 1365 avsnitt 105 støttes dette.

Ikke i noe tilfelle kan lovgiver bebreides for ikke å ha opphevet 62-års regelen tidligere. 20. juni 2013 fattet Stortinget vedtak om ny lov. Dette var etter en utredning på bakgrunn av at det på det tidspunkt ikke lenger ble ansett å være behov for en generell lavere aldersgrense i skipsfart.

Det tapet som kreves erstattet skyldes saksøkerens egne beslutninger.

Subsidiært vises til at tapet ikke er tilstrekkelig dokumentert. Det er ikke mulig nå å etterprøve om kravet representerer reelle, relevante og nødvendige kostnader.

Subsidiært vises også til at saksøker har medvirket til tapet og/eller unnlatt å begrense dette. Saksøker har vist til andre direktiver tidligere. Staten kan ikke være ansvarlig for de uriktige vurderinger som ble i gjort i Kystlink-saken.

Saksøktes påstand:

1. Staten v/Nærings- og fiskeridepartementet frifinnes.
2. Staten v/Nærings- og fiskeridepartementet tilkjennes sakskostnader.

Retten vurdering:

Retten skal behandle saksøkers fremsatte krav om erstatning, og det er enighet mellom partene om at det er norsk rett som gjelder. Vilkårene for erstatning er at det må foreligge et ansvarsgrunnlag og et økonomisk tap, samt en adekvat årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og tapet.

Spørsmålet er således først om det foreligger et ansvarsgrunnlag. Det er på det rene at aldersgrensen på 62 år ble opprettholdt etter inkorporering av rammedirektivet mot diskriminering, og at Høyesteretts flertall så den som innenfor dette regelverket. Høyesteretts flertall vurderte i tillegg bestemmelsen opp mot artikkel 6 nr. 1 i direktiv 2000/78 (rammedirektivet), reglene i EMK og artikkel 26 i FM-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter før de fant at bestemmelsen skulle opprettholdes.

Den europeiske sosialpakt fant på sin side at Norge ved sin særaldersgrense for sjøfolk hadde krenket sosialpaktens artikkel 1 og artikkel 24. Dette var ikke samme regelverket som Høyesterett vurderte saken etter. Imidlertid er målet i alle de aktuelle regelsettene å beskytte borgerne blant annet mot aldersdiskriminering. Vurderingstemaet er om en bestemmelse som fraviker en generell grense (her 70 år) er basert på objektive og rimelige kriterier. Retten kan derfor ikke se at det har noen betydning for vurderingen i vår sak om regelsettene saken ble prøvd etter var forskjellige. Retten finner det uten tvil mest sannsynlig at FFFS nådde frem i en sammenlignbar sak.

Retten kan heller ikke se at det har noen betydning at Norge i utgangspunktet ikke hadde plikt til å implementere regelverket. Når det først ble implementert, må forutsetningen være at reglene i det minste gir et tilsvarende vern som det som følger av direktivet. Dette la også dissenterende dommer i Høyesterett til grunn i sin argumentasjon.

Saksøker fikk således medhold, og lovgiver tok feil i sin vurdering da aldersgrensen ble opprettholdt. Det forelå ikke slike objektive og rimelige kriterier som skulle til for å opprettholde en særaldersgrense. Følgelig skulle denne vært endret senest i 2007.

Spørsmålet er da videre om denne feilen er av en slik karakter at den kan danne grunnlag for et erstatningsansvar. I utgangspunktet er spørsmålet om staten i et slikt tilfelle kan illegges et objektivt ansvar, dvs. uavhengig av skyld.

Både i Reitgjerdedommen og Advokatbevillingsdommen ble staten ilagt ansvar på objektivt grunnlag. Begge disse sakene gjaldt feil gjort av myndighetene ved forvaltningsvedtak. I Vangen-dommen i 2010 slo Høyesterett fast at det ikke gjelder noen generell regel om objektivt ansvar for ulovhjemlet myndighetsutøvelse, men at det er usikkerhet knyttet til spørsmålet om objektivt ansvar når feilen består i feiltolkning av en hjemmelslov. På den ene siden ble det vist til at et objektivt ansvar kan sees på som rimelig ut fra at omkostningene ved å rette opp feil vil ha karakter av driftskostnader som det er rimelig at det offentlige bærer. På den annen side står det i avsnitt 34:

"Som et argument mot et slikt ansvar kan det imidlertid anføres at det ikke er uvanlig at det på faglig forsvarlig grunnlag kan hevdes ulike tolkninger av en lov hjemmel. Dersom det offentlige i tilfeller hvor lovtolkningen byr på tvil, skulle være objektivt erstatningsansvarlig for å ha tolket loven annerledes enn det domstolene senere gjør, vil forvaltningen lett kunne bli for tilbakeholden i sin myndighetsutøvelse, og på denne måten vil viktige samfunnsmessige hensyn kunne bli skadelidende".

Det er noe uenighet både i teori og rettspraksis om hvor langt uttalelsene i Vangen-dommen rekker. Viggo Hagstrøm skrev i sin artikkel i Lov og Rett 2010 at Vangen-dommen er utformet slik at den har direkte gyldighet også for statens ansvar, og anførte at dommen må sies "å punktere læren om objektivt ansvar for ulovhjemlet myndighetsutøvelse". Bent Liisberg var imidlertid i sin artikkel i TFE 2014-1 ikke enig i at Vangen-dommen kunne "regnes som noe viktig rettskildeargument hva gjelder statens erstatningsansvar".

Etter det som står i Vangen-dommen og etterfølgende teori kan retten ikke se at det skulle være noe i veien for at man i enkelte tilfeller, der særlige hensyn gjør seg gjeldende, kan illegge staten et objektivt ansvar for feil som blir begått. Spørsmålet er om slike særlige hensyn gjør seg gjeldende i nærværende sak.

Som begrunnelse for å opprettholde grensen på 62 år viste staten til at retten til sjømannspensjon fra 60 år gjorde sjøfolkene økonomisk uavhengige. Det ble også vist til "yrkets art og de belastninger dette medfører". Det ble ikke drøftet om arbeidsforholdene for sjøfolk hadde endret seg fra aldersgrensen ble innført.

Retten er enig med dissenterende dommer i Høyesterett som viste til at det da ikke forelå "noe tilfredsstillende grunnlag for å kunne konkludere med at aldersgrensen også i dag tjener legitime hensyn og er egnet, nødvendig og forholdsmessig". Saken gjaldt utvilsomt særdeles viktige interesser for den gruppen sjøfolk som ble berørt. I realiteten betød statens beslutning om å opprettholde aldersgrensen på 62 år at eldre sjøfolk urettmessig ble utestengt fra sitt arbeid på et svært tidlig tidspunkt i forhold til andre grupper. Denne problemstillingen ble heller ikke drøftet av staten før beslutningen om å opprettholde aldersgrensen ble tatt. Retten ser det i det hele som noe overraskende at departementet og lovgiver ikke gikk nærmere inn på denne problemstillingen, særlig fordi det i de senere år har vært mye fokus på virkemidler som kan stimulere eldre folk til å stå lenger i arbeid. Slik retten ser det er det påfallende at dette ikke også skulle gjelde for sjøfolk.

Det er på det rene at regelen ble endret i 2013. Staten har anført at en slik endring ville ha kommet i alle fall fordi forholdene har endret seg betydelig for sjøfolkene de aller siste årene. Retten ser det imidlertid som mest sannsynlig at det faktisk at saken ble bragt inn for Den europeiske sosialpakten hadde stor betydning for vurderingen da norske myndigheter besluttet å endre aldersgrensen i skipsarbeidsloven. Det vises her til uttalelsen i NOU 2012:18 der det spesielt ble pekt på at saken var klaget inn for komiteen som håndhever sosialpakten. Retten mener også at dissensen i Høyesterett må ha hatt betydning. Det vises til at dissenterende dommer i stor grad var enig i argumentasjonen til FFFS som også fikk tilslutning i Den europeiske sosialkomite.

Retten ser det derfor slik at det arbeid SSSF nedla i sakene i det minste fremskyndet regelendringen og bisto til å gi sjømennene en aldersgrense i tråd med regelverket for øvrig. De har ikke fått dekket noen sakskostnader, noe som utvilsomt har vært svært belastende for dem. Ut fra den innsatsen de har gjort ser retten dette som svært urimelig. Etter rettens syn er dette nettopp et slikt tilfelle der det må kunne anføres at kostnadene bør bæres av samfunnet, og ikke av en enkelt saksøker, jf. uttalelsen om dette i Vangen-dommen. På den annen side kan retten ikke se noen stor risiko ved å ilegge staten objektivt ansvar akkurat i denne saken. Det gjelder et enkeltstående tilfelle der ansvaret neppe vil føre til at det offentlige blir mer tilbakeholden i sin myndighetsutøvelse. Tvert imot vil et ansvar her etter rettens syn kunne føre til at staten for fremtiden vurderer og begrunner diskriminerende unntak på en mer grundig og solid måte. Dette vil således heller føre til at viktige samfunnsmessige hensyn blir bedre ivarettatt.

Retten finner samlet sett etter dette at det i dette tilfellet foreligger slike særlige hensyn som gir staten et objektivt ansvar for den feil som ble begått da aldersgrensen ikke ble endret i sjømannsloven § 19 (1) sjette ledd senest i 2007. Det foreligger på den bakgrunn et ansvarsgrunnlag i saken.

Etter dette finnes det ikke nødvendig å ta stilling til saksøkers subsidiære anførsel om statens ansvar etter erstatningsloven § 2-1. Dog vises til at staten etter rettens syn burde ha gått langt grundigere inn i problemstillingen rundt aldersgrensen på 62 år.

I tillegg til ansvarsgrunnlag foreligger det også et økonomisk tap. Dette er oppgitt til 1,2 millioner og det er lagt frem dokumentasjon som i stor grad underbygger dette. I det retten finner det noe vanskelig å bedømme den fremlagte dokumentasjonen nøyaktig, finner retten å ville fastsette beløpet til 1 million norske kroner. Dette anses rimelig og nødvendig. Det vises til at det dreier seg om en omfattende rettssak gjennom tre instanser samt en klage til Strasbourg som nødvendigvis måtte medføre mye arbeid.

Det finnes også bevist å være en adekvat årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og det fastslåtte tapet. Saken var nødvendig fordi staten ikke implementerte direktivet på en korrekt måte.

Staten dømmes etter dette til å betale erstatning til FFFS med 1 million kroner.

FFFS har etter dette vunnet saken fullstendig og skal etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 ha dekket sine saksomkostninger fullstendig. Unntakene er vurdert, men finnes ikke anvendelige. Saksøkers prosessfullmektig har innlevert en kostnadsoppgave stor kr 209.725,- inkludert merverdiavgift og omkostninger.

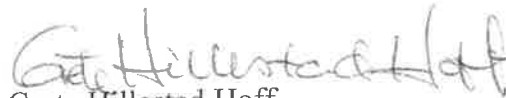
Regjeringsadvokaten fremsatte innsigelser mot oppgaven og viste til at en pris på kr 2.500,- pr. time forutsetter færre arbeidstimer. Han mente derfor oppgaven var for høy.

Retten har vurdert innsigelsen, og er enig i at timeantallet er noe høyt i denne saken som i stor grad har omhandlet et tema som er godt kjent fra tidligere. Etter en samlet vurdering fastsetter retten det totale timetallet til 50 og salæret som følge av dette til kr 125.000,- pluss merverdiavgift og omkostninger. I tillegg kommer rettsgebyr.

DOMSSLUTNING:

1. Staten v/Nærings- og fiskeridepartementet dømmes til å betale erstatning på 1 – en - millioner kroner.
2. Staten v/Nærings- og fiskeridepartementet dømmes til å betale sakens omkostninger med kr 125.000,- pluss merverdiavgift og kr 350,- i omkostninger samt rettsgebyr.

Retten hevet

Grete Hillestad Hoff

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.